

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA

DE

MORBI HYSTERICI
VERA INDOLE SEDE
ORIGINE ET CVRA

QVAM

CONSENSV

AMPLISSIMI ORDINIS MEDICI

PRÆSIDE

DN. FRIDERICO HOFFMANNO

ACADEMIÆ SENIORE ET FACVLT. MED.

h. t. DECANO.

PARENTE DEVOTE HONORANDO

PRO DOCTORIS GRADV

PVBLCÆ ERVDITORVN DISQVSSIONI

SVMITTIT

D. *Mensis Julii Anni MDCCXXXIII.*

AVCTOR

FRIDERICVS HOFFMANNVS,

HALLENSIS SAXO.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ

TYPIS IOHANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, ACAD. TYPOGR.

VENERANDO SENI
DE ACADEMIA ET PATRIA MERITISSIMO
ELEGANTIS DOCTRINÆ IMMORTALI LAVDE
FLORENTISSIMO
ARTIS FELICI EXERCITIO

APVD
AVGVSTISSIMOS SERENISSIMOS
ILLVSTRISSIMOS
INFINITOSQVE OMNIS CONDITIONIS MORTA-
LES SPECTATISSIMO
MERITIS FAMA DIGNITATIBVS
ORNATISSIMO

DOMINO
FRIDERICO HOFFMANNO

PARENTI ET PRÆCEPTORI DE SE
OPTIME MERITO
DISSERTATIONEM HANC INAVGVRALEM PIO OBSEQUIO
D. D. D.

FRIDERICVS HOFFMANNVS
FILIVS.

VIR. ILLVSTRIS, EXCELLENTIS-
SIME ET EXPERIENTISSIME

PARENS HONORATISSIME

Quantum præceptori debeat quis-
quis artem medicam edoctus
est, si non ex communibus do-
ctrinæ cælestis fontibus & phi-
losophiæ præceptis jam pridem
intelligerem, ex HIPPOCRATE CoO, artis
nostræ gravissimo auctore, discere utique debuif-
sem. Is enim, quosunque in disciplinam admit-
tebat, adjurabat prius se præceptorem, qui se
hanc artem edoceret, parentum loco habituros,
vitam communicaturos, eaque, quibus opus
habuerit, impertituros esse. Quum vero Tu
sis, cui debeo quicquid de arte salutari accepi;
quum Tu me ore tuo per complures annos, &
ab ipsa infantia fere ad artem formaveris, for-
matumque jam & institutum exemplo tuo per-
feceris, & ad lectum ægrotantium toties addu-
xeris, aut pro TE miseris; omninoque nihil,
quic-

quicquid nosces, celaveris: agnosco sane, infinitum esse, quod TIBI, præceptori fidelissimo, debeo. Non miraberis filium Parenti prius declarare pietatem ob doctrinæ & artis traditionem. Eandem TIBI mentem esse existimo, quæ imperatori Romano quondam fuit, qui filium, in castris ejus militantem, libentius commilitonem appellabat, quam filium; ratus hanc naturæ conjunctionem minus sibi jucundam videri debere, quam illam, quæ virtutis communionem testaretur. Neque tamen non video, quantum TIBI, parenti indulgentissimo, debeam, nimirum me totum qui sum & quantumcunque sum. Quicquid enim cuique in hac vita jucundum accidit, illud, post summum utique Numen, a quo omnia sunt, suis quisque debet parentibus, vitæ suæ auctoribus. Mihi vero a TE, parens dilectissime, non vita solum data est; verum tuus in me amor prorsus singularis effecit, ut & commode viverem & ut recte vivere discerem. Nihil unquam reliquum fecisti, quo ad me amanter, liberaliterque educandum opus videri posset; illud autem in primis studuisti,
ut

ut me doctrinis, homine & Christiano dignis,
imbueres, & ad mores etiam virtutum doctrinæ
conformes, adluefaceres: probe gnarus, quan-
tum ad omnis vitæ felicem decursum faciat, si
tenera ætas optime fuerit instituta. Tantis igitur
beneficiis TIBI immensum plane in modum,
obstrictus, quid habeo quod TIBI reddere pos-
sim? Totum me TIBI debeo, totumque ad omne
obsequium & pietatis quodcunque officium tra-
do deferoque. Accipe, Parens amantissime, filii
unici sinceram pietatem, hoc vero munusculum
chartaceum ne adspernere. Quicquid id est,
Tuum est, & ex uberrimo Tuæ doctrinæ fonte
haustum. Inscriptisti olim mihi medicinæ syste-
maticæ volumen insigne, pro quo honorifico
mihi & utilissimo munere reddo mearum lucu-
brationum primitias: impari quidem compensa-
tione, si dignitas magis doni, quam offerentis vo-
luntas, æstimanda sit. DEVS TE, Parens dilectissi-
me, domus nostræ præsidium & dulce decus, diu-
tissime salvum, incolumem, omnique felicitatis
genere florentem conservet. Halæ Magde-
burgicæ a. d. 22. Julii MDCCCXXXIII.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
MALI HYSTERICI VERA INDOLE, SEDE,
ORIGINE ET CVRA

Quoniam, Deo auspice, constitutum mihi sit, genuinam savi istius morbi, qui subinde graviter feminas cruciare solet, & affectionis hystericae nomine insignitur, indolem, sedem, originem & curam in hac solemni dissertatione paullo accuratius explanare; maxime omnium vero, quemadmodum ab aliis chronicis passionibus, inprimis ab hypochondriaca, cum qua nostro tempore perperam commiscetur & confunditur, differat & jure meritoque distingui debeat, paullo clarius exponere: non incongruum, sed scopo nostro feliciter obtinendo valde appositum visum est, primo omnium veram & plenam hujus morbi

A 2

bi historiam præmittere, ut ex hac postea, ceu genuina omnis veræ Theoriæ & Praxeos Medicæ basi ac fundamento, recta ratiocinia & claras demonstrationes, in inquirendis nostri affectus causis & symptomatum rationibus eruendis & quod caput rei est, idonea tum ad præcautionem tum ad sanationem, remedia petere & depromere possimus.

§. II.

Placet vero primo omnium, quid antiquissimi medicorum, quibus historia hujus affectus non incognita fuit, de ea monumentis suis memoriæ prodiderint, in medium proferre. Prodeat primum HIPPOCRATES, qui, uti mulierum morbos optime & diligentissime in binis voluminibus descripsit, ita in primo de affectu hysterico hæc tradita reliquit: *Quum uterus ad stomachum, qui nervosus est, allapsus fuerit, dolet spina & totum dorsum & lingua refrænatur, & animi adest deliquium, aliquibus etiam vocis privatio, & stomachus mordetur, & flava bilis exit, spiratio difficilis, mulier est anxiosa, & jacet se, & ardet.* Relicto HIPPOCRATE dispiciemus, quænam in historia morborum recensenda diligentissimus auctor ARETÆVS de dicto morbo memoriæ tradiderit. Hic lib. II, c. XI. conceptis verbis perhibet: *Si vulva repente superiora petit ac diutius ibi commoratur, femina, veluti camitiali morbo correpta, citra nervorum distensiones strangulatur, angustiis septum transversum, pulmones, cor celeriter opprimuntur, spiritus quoque privatio imbecillitasque adesse videntur, capitis quoque gravitates & sensuum abolitio cum quodam sopore obveniunt.* Quod si præter ea, quæ jam attulimus, probatissimorum superioris seculi medicorum, ut FERNELII, DURETI, MONTANI, BALLONII, HOLLERII, MERCVRIALIS, JOANNIS HEVRNLI scripta

CON-

consulimus, in eo ad unum omnes convenire videntur, quod faucium strangulatio, intercepta ad suffocationem usque respiratio, vocis privatio, animi deliquium, sensuum ac motuum abolitio, sopor profundus, vera, propria, & essentialia hujus morbi uterini signa & symptomata habenda sint. Ceterum in eo etiam plures concordantes sunt, quod, ante invasionem, motus globi cujusdam e sede inferiore ad superiora ascendentis sentiatur; unde etiam figmentum multis mulierculis familiare, nascitur, quasi uterus versus superiora feratur. Verum hic loci monendum duco, quod hæc recensita symptomata non semper conjunctim, neque eodem gradu in omnibus, adsint.

§. III.

Quamvis vero non negandum sit, quæ comitantur hunc morbum, e præcipuis esse, jam dicta symptomata: attamen plura adhuc sunt, quæ ad completam hujus affectus, si extremi gradus est, historiam pertinent, hic loci commemoranda. Alia enim sunt, quæ imminentes hunc morbum produunt; alia, quæ jam præsentem indicant; alia rursus, quæ ejus remissionem & solutionem præfagiunt, quæ paulo fusius prosequi minime ab instituto nostro erit alienum. Jam vero & propria, & aliorum peritissimorum medicorum certa experientiæ fide edocti sumus, peculiaria ante hujus mali accessum & in imo ventre, & in pectore, & in capite symptomata observari: nam quod ad caput attinet, frontis, temporum, vel etiam oculorum cum lacrymarum effusione, visus obnubilatione, dolorem pressorium sensuumque & mentis torporem, cum omnium rerum tædio, ut plurimum præcedere, observamus. Deinde, correptæ hoc malo ordinario alvum fortiter adstrictam

& compressam habent, ingentem quoque ad urinam, quæ clara instar aquæ mingitur, stimulum, neque minus anxiam & suppressam spirationem, atque universi corporis languorem, experiuntur. Hisce postea gravis dolor lumborum, cum ingenti algore & horrore, succedit, venter durus & inflatus est, postea umbilicus retrahitur, adeo, ut fovea, cui includi aliquid potest, relinquatur, & tunc globum quendam ex inferiore ventre ad hypochondria, ad diaphragma, ascendere, perferunt, mox cor cum tremore incipit palpitare, cum pulsu inæquali & duro, quandoque intermittente, extrema algescunt, fauces angustantur, ita ut fune quasi strangulatæ videantur; facies fit pallida, spiratio valde est difficilis, vox perit, arteriarum pulsationes vix amplius percipiuntur; tanta vero est ventris strictura, ut nec vllus status transmitti, nec propter ingentem resistantiam quicquam clysmatis admitti possit. In quibusdam tanta est mali vehementia, ut convulsivæ & capitis, & artuum agitationes, cum vel sine pollicum conclusionione, deprehendantur: Aliæ in profundo, sine ullo sensu & motu, sopore jacent; quibusdam facies cum collo a sanguine est inflammata, rubicunda, arteriæ fortiter pulsant. Aliæ in risu immodicos solvuntur, & restituta voce delira loquuntur. Quandocunque vero paroxysmus remittit, & mitescere incipit, quod certa fit sæpius temporis periodo, tum pulsus, qui antea valde debilis, languidus & absconditus erat, vegetior, plenior, mollior & erectior redditur, in partes extremas redit calor, facies contracta & pallida fit explicatior & rubicundior, & erustationum per superiora impetus auditur, borborygmi & murmura in ventre oriuntur, & tandem e profundo quasi somno evigilantes, vocem, sensum, & motum recipiunt, de do-
lore

lore autem capitis gravativo, totius corporis & femorum ac pedum languore & gravitate conqueruntur: Mirum certe videri potest, quod saepe tam brevi tempore ejusmodi pernicioſa atque praesentem interitum minitanti symptomata cessent & intermittant, adeo, ut, quae pridie moriturae videbantur, nunc sanitate integra frui censeantur. Non raro etiam accidit, ut symptomatibus perseverantibus pro mortuis habita, sepulcro destinentur, immo sepulta fuerint. Denique non hoc praetereundum videtur, quod mors in hysteriſis insultu epileptico, vel apoplectico contingat. Atque plenior haec est hujus morbi historica descriptio.

§. IV.

Ex hac sanctorum symptomatum, quibus id mali genus stipatur, syndrome paullo curatius considerata, clarissime apparere cenſeo, si ullus alius morbus, certe hunc ipsum summo jure nervosi generis affectum, eumque spasmodico convulsivum universalem nuncupandum esse; utpote cum nulla fere in machina animali nervosa & fibrosa pars sit, quae non plane effrenatis spasticis stricturis & convulsionibus exagitetur, torqueatur, distrahatur, adeo, ut tota oeconomia motuum, & naturalium & vitalium, inde turbetur & subvertatur. Vehemens ille in regione lumbari, qui in & ante paroxysmum percipitur dolor, cum immani saepius frigore, neque minus pertinacissima alvi adstrictio cum firmiori sphincteris strictura, itemque urinae cum molestissimo stimulo ad eam emittendam retentio, vix aliam quam nervosarum intestini recti, & vesicae tunicarum contractionem designant. Intolerabilis & molesta illa praecordiorum anxietas & coarctatio cum aegerrima spiratione, fau-

fauciumque strangulatione, quid aliud arguunt, quam thoracis, diaphragmatis, nervorum intercostalium, bronchiorum, laryngis violentum spasmodum? Umbilici profundiorum versus interiora retractionem, cum tensione musculorum abdominis, & intestinorum in glomum sursum adscendentem convolutionem a spasmodica strictura proficisci, palam est. Partium extremarum sub paroxysmo alior, cum sudore frigido, faciei pallor, artuumque horripilatio, rigor, venarum in manibus disparentia, itidem violentioris spasmi soboles sunt. Præterea effrenis illa & insolens cordis musculorum tremor, neque minus enormiter sæpius urgens assumptorum vel ructuum per os, cum inferioris labii celerrima exagitatione expulsio; nil nisi convulsionum in hisce paribus residentium species sunt. Ubi vero extrema mali est exacerbatio, caput, & manus, & brachia, & pedes, involuntarie agitantur & convelluntur. Quum vero sub spasmodicis & convulsivis agitationibus æquabilis & moderatus sanguinis motus prorsus turbari soleat, adeo, ut a partibus externis & vasis minoribus ad interiora cum impetu massa fluidorum congeratur, subcutaneis vasculis exsanguibus redditis, mirum non est, a nimia sanguinis ad cor congestione motum ejus ad tempus plane tolli, & syncopem insequi: ob vasa pulmonalia nimium sanguine infarcta ægerrimam fieri respirationem; in vasis vero membranarum cerebri, propter nimiam eorum distensionem ab accumulato sanguine, fluidi nervosi secretionem, & in sensoria & organa motoria influxum, suspendi, hincque sensuum tam interiorum, quam exteriorum, ad tempus abolitionem sive leviorum apoplexiæ speciem, soporemque profundiorum, concitari.

§. V.

§. V.

Postquam copiose integram morbi hysterici historiam proposuimus, omnibus fere apparentibus symptomatibus, quibus miseræ femellæ excruciiari solent, recensitis, ordo jam & instituti nostri ratio exposcit, ut circumspiciamus, quænam hujus gravioris spasmodico convulsivi mali vera sedes & origo sit statuenda. Primo omnium vero in pathologicis hoc perpetuum est, ut probe locum seu sedem causæ morbificæ, unde nempe originem & natales suos ducat, ab ea, ubi vim suam perniciosam exferit, distinguamus. Quod itaque attinet ad sedem seu domicilium causæ morbificæ in nostro affectu, in eo omnes veteres consentiunt, quod sit uterus cum annexis suis partibus. Ex recentioribus vero, iis potissimum, qui malum hystericum & hypochondriacum pro uno morbo habent, ut nominatim HIGHMORVS & SYLVIVS, ventriculum, pancreas, mesenterium pro genuina sede accusant. CAROLVS VERO PISO clarissimi nominis Medicus in *selectioribus observationibus* primam & præcipuam hujus mali sedem in cerebro, sive potius principio nervorum, collocavit, eo quod in dissectis hoc morbo defunctis corporibus colluuiem feri viscidioris in cerebro stagnantem deprehenderit. At vero ipsum uterum, cum valis & annexis partibus, ad horribiles hos spasmos progignendos materiam & fomitem abunde præbere, nos fusius infra clarissimis rationibus ex experientia deductis demonstrabimus. Fallitur vero in eo PISO, quod subjectum causæ morbificæ & mortis invicem confuderit. Nam quum ob insultum epilepticum tandem supervenientem hysterica sæpe numero moriantur, non mirandum est, in cerebro causam mortis reperiri.

B

§. VI.

§. VI.

Quod verò sedem ipsius morbi seu potius symptomatum spectat, ubi videlicet exitialem suam vim sive tyrannidem vis morbi exerceat, in ea sumus sententia: ab utero ejusque membranosa & vasculosa substantia spasmorum originem petendam esse, qui postea in nervos vicinos ossis sacri & lumborum se se insinuant, & ob consensum gradatim totam spinalem medullam, membranis nervosis involutam, sanguineis vasis intertextam, occupant, a partibus inferioribus ad superiores sensim sensimque se propagando. Nam si probe spasmorum progressum observamus, deprehendimus maxime in puerperis, quando hoc malo affliguntur, eos in orificio uteri interno, immo in ipsa quoque vagina incipere, quod exinde cognoscitur, dum hæ partes frigidae & aridae fiunt, & derepente lochiorum sive ictorosa materiae effluxus sistitur & alvus clauditur quoque; deinceps spasmi & dolores cum frigore lumbarem regionem petunt, & in abdominis musculos abeuntes umbilici retractionem, eum duritiæ in ventris iunctam, efficiunt; postea impetunt diaphragma & intercostales nervos, ipsumque par vagum, & difficillimam ad suffocationem usque respirationem cum strangulatione faucium efficiunt, ubi postea intercepto sanguinis circulo per cor, ejus palpitatio & animi deliquium, & tandem sufflaminato sanguinis motu per cerebrum, sensuum & mentis abolitiones subsequuntur. Est enim singularis & plane mirifica uteri cum partibus nervosis vicinis, & cum nervis ossis sacri & lumborum, consensus, & spasmorum mutua communicatio, quæ ex eo luculenter comprobatur, quod multæ scemellæ, antequam menses prorumpant, ingentem in lumbis spasmum cum refrigeratione extre-

mo-

morum, cum totius corporis languore, cum præcordiorum quoque coarctatione, experiantur. Longe vero magis hic consensus uteri cum nervis ex spinali medulla & osse sacro in parturientibus observatur, quum a vehementiori infantis grandioris commotione in utero repente in dorso & lumbis spasmi & dolores exsurgunt, quorum beneficio infans utero excluditur. Quod si vero illi dolorifici & convulsivi spastici motus non ad ima & ad ipsum uterum abeunt, sed ad superiora se convertendo, præcordialem regionem perunt, graviora pathemata hysterica, quæ in animi deliquio, faucium strangulatione, summa spirandi difficultate consistunt, fœminas sub ipso partu vita privare possunt, quale exemplum lectu dignum PECHLINVS *Lib. I. obs. XXX.* consignavit.

§. VII.

Perspecta sic & ad liquidum satis deducta mali, quod pertractandum suscepimus, hysterici affecta sede, proximum nunc est, ut de veris causis inquirendis solliciti simus. Quod vero negotium ut meliori auspicio & progressu conficiamus, non alienum erit, hoc loco prius dispicere, quænam mulierum naturæ gravi huic morbo sustinendo maxime sint subjectæ & obnoxia. Nam certa edocti sumus experientia, non omnes eujusunque ætatis, temperamenti, ac vitæ instituti id malum pati, sed præcipue virgines viro maturas, viduas quoque juniores & fœminas conjugatas, imprimis sanguinis & succi plenas, sine prole tamen viventes; neque minus molliter in otio educatas, maxime, si texturæ tenerioris, & animi mobilioris & sensibilibioris sint, frequentius & gravius quoque hoc uterino malo divexari. Id quod etiam jam olim antiquissimi Medicorum perspectum

habuerunt. GALENVS hystericam passionem præcipue viduis evenire prodidit, maximeque his, quæ quum antea probe purgarentur, parere, & virorum concubitu gauderent, jam vero iis omnibus priventur. Ex medicis superioris sæculi quam optime FORESTVS *Lib. XXVIII. obs. 28.* naturas mulierum, quæ ad hunc morbum proclives sunt, ita describit: Quæ mulier est virosa, jam diu continens, aut virgo, sed venerem appetens, corpulenta, multo sanguine prædita, victu calido, humido & stultento utitur, in otio vivit, cum veneris irritamentis, vino nempe generoso multisque delicatis ferculis, venerem excitantibus fruitur; talem fœminam, licet menses non sint suppressi, crebrius in hunc morbum incidere, certissimum est. Hanc observationem quoque BALLONIVS in *Libro, de virginum morbis*, & LEVINVS LEMNIVS in *libro, de occultis naturæ miraculis. c. VI.* confirmant: ubi multas, inquit, videre licet tam viduas disfluctas veneri, tam virgines nubiles maturasque viro, ubi serius ad connubium expetuntur, animi deliquio, atque uteri strangulatione acerbissime infestari.

§. VIII.

Deinceps quoque id sæpius animadvertimus, fœminas & maxime juvenculas, quæ sensibiliore nervosa generis, texturæ tenerioris, & ad affectus animi faciliores sunt, hoc immensi spasmodico malo, magis cruciari, quam quæ firmioris & robustioris corporis atque animi constantioris sunt. Quam sententiam etiam præclare, optimus Medicinæ scriptor ARETÆVS corroborare videtur, quam libro citato prodidit: *Juvenes fœminæ id vitii patiuntur, seniores vero immunes sunt; quibus enim ætas & vita & mens vaga magis & erratica est, his vitio quoque errabunda instabilisque sit necesse est. Quibus vero fir-*

ma & stabilis ætas & vita & mens fuerit, iis & vulva similiter afficitur. Quo egregio loco antiquus & doctissimus Autor aperte fateretur, ingentem esse animi inclinationem & in corpore humano motuum consensionem, mutuam affectionem & harmoniam: Quæ cognitio omnino in pathologicis non caret suo pulcherrimo fructu. Nam quotidiana fere observatione docemur: scæminas robustas plebejas, laboribus deditas, & quæ animi constantioris sunt, a diro hoc malo plerumque immunis esse: eas vero, quæ sanguineæ & cholericæ constitutionis, & ad impetuosas & præcipites animi commotiones proclives sunt, si malo afficiuntur hysterico, sævas & violentas in partibus nervosis commotiones experiri; cum e contrario quæ phlegmaticæ & torpidioris sunt naturæ, vel ex præcedente morbo, ut ex partu laborioso, aut ab immodica sanguinis profusione valde debilitatæ, & ad metum, tristitiam ac terrorem propensæ, in paroxysmo hysterico non quidem tam impetuoso convellantur, sed in crebriora animi deliquia incident; atque ob summam generis nervosi debilitatem nullum strepitum, nullum murmur, nullum ventum vel afflatum, multo minus odorem quandam suaviorem, nisi ægerrime ferre possint, atque aer frigidus vel levior animi affectus, assumpta quoque fermentescibilia & dulcia, expedite & facile paroxysmum revocent.

§. IX.

Verum enim vero non levis momenti quæstio nunc decidenda venit, a quibus videlicet causis materialibus & accidentalibus genesis hujus mali pendeat: qua in re si antiquissimorum & recentiorum Medicorum monumenta consulimus, ad unum fere omnes duplicis generis

ris causas, nempe semen corruptum, & menstruum sanguinem in utero vitiatum, eos allegasse conspicimus; quod assertum ut paullo accuratiori examini subjiciatur, & res ipsa, & certior ac securior emendandi via, quæ non nisi causis submovendis superstructa est, exigere videtur. Dispiciemus primum, quid de semine corrupto in utero sentiendum sit. Circa hujus problematis solutionem non levis momenti difficultates, dubitationes, & perplexæ implicationes occurrunt, quid per semen nempe foemininum, & quid per illud corruptum intelligendum sit. Nam exquisitiori nostri temporis Anatomicorum solertia satis evictum est, in nobiliori quidem sexu peculiaria existere organa, quæ testes vocantur, in quibus liquor subtilis spirituosus feminalis, ex sanguine per arterias spermaticas advecto, secernitur & in certis loculamentis asservatur; in sexu vero sequiori ejusmodi organa secretoria non inveniri, sed ad uteri latera corpora quædam globosa, ex vasis sanguineis membranæ & vesiculis contexta, quæ pro ovariis habentur, a provida natura posita esse; spermatica vero vasa innumeris ramificationibus ad uteri substantiam ferri certissimum est. Quum itaque recentiores Physiologi vesiculas in ovario contentas, pro semine muliebri, in quibus stupendæ, immo infinite parvæ magnitudinis foetus latet, qui spiritu genituræ virilis tantum foecundari & explicari debet, habeant; alium vero liquorem feminalem in hoc sexu plane denegent, res certe difficillimæ indaginis erit, ostendere, quomodo liquor in ovulis contentus corrumpi & corruptus causam diro nostro malo præbere possit.

§. IX.

Res itaque quo difficilior est, eo exacior

in-

inquisitionem & meditationem meretur. Ante vero quam in eam descendamus, non alienum a nostro scopo erit, quædam phenomena & effectus, qui in foeminis circa illud tempus, quo ad generandam sobolem aptæ evadunt, contingunt, circumspicere & adducere. Enim vero attentior nos docet observatio, insignem virgines tempore pubertatis circa annum XIV. alterationem pati; utpote coloratiores evadunt, pulchrior fit vultus, mammae intumescere incipiunt: in maribus insignes quoque occurrunt mutationes: barba crescit, vox magis fit sonora, & universi corporis partes majorem vigorem ac robur acquirunt. In utroque sexu, tum temporis stimuli & desideria ad venerem concitantur. Et sicuti in maribus major sanguinis ad testes, pro secernendo seminali liquore, atque etiam ad genitalia erigenda fit affluxus: ita in foemellis quoque circa pubertatis annos major sanguinis copia ad uterum & ejus vasa, ad foecundandum ovum congeritur, & inde mensurari fluxus, si imprægnatio deficit, causa & origo petenda est. Illud insuper per quam dignam attentionem meretur, quod mutua & mirabilis illa desideriorum in animo cum motu sanguinis vitali & naturali ad certa membra conspiratio & consensio, nullibi magis quam in partibus generationi dicatis, possit conspici: Nam simulac major sanguinis circa pubertatem in utroque sexu ad organa generationi destinata, fit affluxus, statim etiam stimuli & desideria ad venerem ineundam suboriuntur: & vicissim, quando idæ ab objectis externis venustis in animo desiderium ad venerem accendunt, protinus ad genitalia major sanguinis & liquidum nervosi congestio insequitur.

§. XI.

Quandocunque itaque in foeminis extra conjugium viventibus, vel ab objectis externis, vel largiori sanguinis ad uterum appulsu, cogitationes & cupiditates venereae in animo excitantur, non potest aliter fieri, quin lege jam commemorati commercii sanguinis per vasa spermatica ad ovarium, ad uteri quoque fabricam motus & affluxus intendatur; qui omnino, nostro quidem iudicio, multum & abunde causam & occasionem ad progignendum nostrum affectum praebere poterit: certa enim experientiae fide edocemur, & pro explorato habemus, ut plurimum stimulos & irritamenta in foeminis ad venerem hoc malum insequi; adeo, ut quo majora ea sint, eo etiam saeviora symptomata eas excrucient. Nos itaque non dubitamus asserere, fortiorem illam animi passionem & imaginationis vim ad genesis huius immanis spasmodico-convulsivi affectus praecipuum momentum confetre. Qualem potentiam vehementes animi perturbationes, ut ira, metus, terror ad convulsivas motiones in partibus tam internis quam externis excitandis, quin immo ad pathemata in nostro morbo augenda habeant, res est notissima. Quam vero potentiam vehemens amor in corporis nostri motus vitales subvertendos habeat, non modo experientia confirmat, sed & inter philosophos ipse PLATO conceptis verbis affirmat: *Non solum in animum impetum facit amor, verum & in corpus saepe numero tyrannidem exercet vigiliis, curis, macie, dolore, tabitudine, & mille aliis affectibus lethalem noxam inferentibus corpus vexant.* Et, quod ex amore nimio homines saepius insaniant, res in vulgus nota est.

§. XII.

Quae quum ita sint, nullum mihi videtur dubium, quin

quin statuant, cupiditatem ad venerem ineundam in foeminae aetate vegetis & calore multo ac sanguine vivido abundantibus potissimum momentum ad saevitiam huius morbi conferre. Ad illustrandum hoc assertum proximius locus apud CHARLETONEM in exercitatione pathologica VII. succurrit, qui ita se habet: *Mulieres quaedam acerbis copiosis spermatis igniculis prurientes, desiderio consuescendi cum viris in seiva hysterica pathemata incidunt, hinc tantus in virginibus juxta ac foeminis salacioribus mali hysterici est provenus.* Qua de causa etiam antiquiores Medici permoti fuerunt, ut retentum semen pro principe nostri mali causa habuerint & omnem medendi scopum ac consilium eo direxerint, ut vel conjugium, tanquam efficacissimum praesidium, commendaverint, vel retento in utero semini variis modis exitum parare studuerint. Quo fit ut jure huc referri possit locus, qui existat apud GALENUM commentar. in HIPPOCRATEM, Lib. VI. de locis affectis. c. V. inquit: *Accidens quoddam apparuit in muliere ex longo jam tempore vidua, quae, praeter cetera mala, nervorum quoque distensione vexabatur, obstetrice dicente uterum esse retractum, haec remediis ad huiusmodi affectum consuetis utebatur, & inter curandum manibus tractabatur circa partes muliebres: Oborta titillatione cum voluptate, veluti per coitum usu venire solet, excrevit crassam pituitam plurimumque semen, atque ita a molestia sua mulier liberata est.* ZACCVTVS quoque LVSITANVS, item PETRVS FORESTVS pluribus probant historiis, ex semine vitiato & retento malum hystericum subortum fuisse; & addunt, finito paroxysmo, ex relaxatis muliebribus copiosum humidum liquorem exstillasse.

§. XIII.

Haece ita deductis & constitutis, nunc paullo penitus

C

nitius

nitius disquirendum venit, quo modo quave ratione sanguis, sive alius humor, circa uterum, vel ejus annexas partes ad vasa nimium congestus, & ex diuturniori mora & stagnatione vitiatuſ & corruptus, tantas turbas & irmanes commotiones nervosarum partium in universo corpore concitare possit. Nos, quantum rationali conjectura assequi valemus, id duplici modo contingere posse asserimus. Primum nempe statuimus, corruptam materiam, tetris, quos emittit, vaporibus purissimo nervorum & fibrarum fluido insensibilissimis, ad progignendum id malum paratissimam esse: Magna enim & plane mirifica est tum suaveolentium tum graveolentium in motibus vitalibus invertendis, vel etiam immutandis vis & potentia. Consideremus solum, quanta efficacia sit narcoticorum, in sensuum, & mentis functionibus intercipiendis, quæ unice a vapore volatili, subtilissimo, nervorum fluidum purissimum & mobilissimum inquinante, pendet. Memoratu digna in hanc rem illustrandam HELMONTII observatio, quæ libro *de lithias*, §. 59. exstat, meretur adduci. Ita enim ait: Suffitum novi, quo mulier repente corruit apoplectica cum lateris paralyſi talisque perseverat, nisi suffitus e fumo equino per infundibulum transmissus instituitur. Atque eodem loco idem auctor de se ipſo refert, quod fumo carbonum in museo sub frigore hiemali in syncopen fuerit prolapsus, ut pro cadavere ablatuſ fuerit, cum gustus & odoratus amissione & vertigine, tinnitu aurium diutius permanente. Qui de pernicali fumi carbonum ignitorum noxa plura legere desiderat, is poterit venerandi PARENTIS observationes, quas de hac materia collegit in *medicina systematica* Tom. II. p. 297. consultare. Verum enim vero, ecquis est qui de noxiis & plane damno-

damnoſo effectu & operatione vaporum motibus vitalibus inſenſorum dubitare poſſit, ſi conſiderat ſavum ac atrocem noſtrum affectum in iis, quæ huic malo obnoxia antea fuerunt, ſolo moſchi vel zibethi odore obſuſcitari, & rurfus etiam ſolis graveolentibus effrænatos hos motus in momento ſæpius compeſci poſſe.

§. XIV.
At vero vitioſum & corruptum circa uterum ſubſiſtentem humorem non modo tetro & maligno vapore nocere, ſed alio adhuc modo cauſam tam gravium ſymptomatum effectricem præbere poſſe, noſtra eſt aſſertio. Idque maxime omnium ob violentam vaſorum & membranarum nervearum, a nimium congeſto humore diſtenſionem & diſtractionem, qua ſenſim ſenſimque per ſpinalem medullam univerſum nervorum & nervoſarum partium ſyſtema, ob mutuam confortium, ſtructuram & ſimile officium in effrænatos ejuſmodi motus rapi poſteſt, de quo effectū nemo facile ambigere poterit, qui conſiderat a ſola ob ſtagnantem ſanguinem tunicarum ventriculi & inteſtinorum in malo hypochondriaco vel colica hæmorrhoidali diſtractione, ſavos ſpasmus & gravia nervoſi generis pathemata poſſe ſuſcitari.

§. XV.
Ut vero noſtrum aſſertum paulo evidentioribus argumentis demonſtratum exhibeamus, non inveniens viſum eſt ea, quæ in diſſectis hoc morbo defunctorum corporibus reperta fuerunt, in medium adducere. Primum prodeat VESALIVS, qui lib. V. de humani corporis fabrica cap. XV. teſtes hystericarum ſcæminarum pila ſæpe grandiores, modo luteo modo alio graviter olente humore infarctos reperit. RIOLANVS anthro-

-omnes

C 2

polo-

pologia lib. II. pag. 35. testem pugno majorem induratum notavit. BINNINGERVS Centur. II. obs. XC. in foemina hysterica demortua testes, cum vasis spermaticis & tubis uteri valde tumidis, & inflatis humore crasso albo & ex parte indurato refertos, instar steatomatis dimidia libra vidit. MANAGETTA in M. N. C. D. I. a. 1. obs. 32. in hysterica dissecta uterum cum testibus materia feminali corrupta, quæ caelo recenter coagulato haud absimilis erat, turgidum invenit. DIEMERBRÖECK Anatom. lib. I. de ventre inferiore cap. XXIV. scribit: In variis aliis, quæ in vita suffocationibus uterinis frequenter laboraverant, plerumque inveni aliquem prædictorumamen longe minorem magnitudinis excessum, in eorumque modo uno, modo utroque liquorem quandam aruginosum vel croceum, aut flavescens. Ex quibus observationibus oppido clarum esse arbitror, nostri morbi sedem non solum in utero, sed potius in vasis ad eum spectantibus, inque primis, in spermaticis, quærendam esse; utpote quæ numerosis & mire invicem convolutis & implicatis ramificationibus ad ovarium & uteri fundum abeunt, ut adeo in iis quam facile sanguis & humores congesti nimium stagnare, hæreere & tam gravium spasmodorum in utero & extra eum quoque in partibus nervosis causam præbere possint.

§. XVI.

Verum enim vero nunc nodosa & intricata admodum quæstio solvenda venit: Quare nimirum viri non similibus vel iisdem symptomatibus affligantur, qualia in foeminis observantur, eo, quod simili modo & sanguis & liquor feminalis in partibus generationi dicatis, nimirum vasis spermaticis, testibus, capsulis quoque feminalibus stagnare, & ibi vitari & corrumpi possit. ad

Ad quam respondemus: Omnino non deesse ejusmodi exempla, licet non tam frequentia, adolescentum, qui circa, vel etiam post annos pubertatis ejusdem generis symptomata spastica & convulsiva cum dolore pressorio & lancinante circa ilia & in pubis regione nec non languorem totius corporis, extremorum refrigerationem, subsequente mox ingenti præcordiorum angustia, cordis palpitatione, faucium strangulatione, difficili ad suffocationem usque respiratione patiuntur; quorum nonnullos quoque in convulsiones artuum, inque syncopem prolapsos esse Dn. PARENS observavit. Si in originem tam atrocium & insolitorum symptomatum inquiramus, varia se offerunt phaenomena, quæ clare & dilucide commonstrant, graves has passiones a nulla alia causa, quam a copiosiori sanguinis ad vasa spermatica & testes affluxu, nimirum has partes vasculosas & nervosas distrahente & distendente subortas fuisse.

§. XVII.

Ita pronuper adolescens nobilis se decim annorum, staturæ proceræ & habitus corporis robusti & carnosissimi, sanguine & succis præter naturæ modum turgens, de gravi circa inguina, ubi vasa spermatica descendunt, dolore conquerebatur, & quod præter voluntatem ad membri erectionem, variis ad venerem in animo desideriiis observantibus, sollicitaretur: non ita multo post in febrilem quandam incidebat insultum per aliquot dies infestantem, quo remittente post aliquot septimanas eadem circa inguina passus est molesta incommoda, sed jam longe alia superveniebant accidentia hysterice plagne non dissimilia: nam horribiles spasmi, a pubis regione ad dorsum, ad præcordia, ad septum transversum, ad cor, ad fauces, immo ad ipsum cerebrum ascen-

dentis, præcedente cordis palpitatione, strangulationem faucium, spirandi angustiam, animi deliquium, soporem, accedentibus etiam artuum convulsivis tractionibus concitabant, qui paroxysmus singulis fere mensibus repetebat. Hic, quod erat per quam notatu dignum, immani semper ciborum urgebatur appetentia, alvus autem semper erat adstrictior, ita ut fortiora purgantia eluderet. Præter hæc vasa mirum erat inæqualis & depressus, post eam magnus & concitatus observabatur. Variis usus est & Medicis & medicamentis antispasmodicis, antepilepticis, soteriis quoque fontibus, sed parum inde utilitatis percepit: postquam vero ex consilio venerandi Parentis singulis fere mensibus sanguis e vena secta sex semper uncias fuit imminutus, & loco ordinarii potus aqua fontana usus est; nitrosis quoque pulveribus paullo largiori portione, ad sanguinis orgasmum deprimendum, in usum vocatis; atque etiam validiorem corporis motum, tranquillum vero & ab arduis meditationibus, quibus excellentis ingenii adolescens nimium semper indulgebat, mentem vacuam servavit; sanitati fere integræ restitutus est. Plura ejusmodi exempla non modo adolescentium, sed etiam virorum extra conjugium viventium, nobis obvia sunt, qui ex solo retento semine & nimia castitate in eadem fere, quæ hysterico affectui propria & essentialia esse solent, pathemata inciderunt.

§. XVIII.

Postquam igitur satis abundeque demonstravimus, quid per retentum & corruptum semen muliebri, quod veteres æque ac plurimi recentiores pro præcipua passione

sionis hystericae causa allegare voluerunt, sentiendum sit; consequens nunc est, ut etiam nostram de altera causa, quae nunc temporis maxime urgetur, vitiato nempe menstrui sanguinis fluxu, sententiam proferamus. Equidem id pro certo & indubitato habendum, innumera malavatiique generis afflictiones a critico hoc praeter naturae modum, se habente fluxu subnasci; sed quod semper proximam & continentem mali hysterici causam constituat, id minime pro rato ac stato habendum est: Nam vidimus virgines & foeminas annosas hysterico morbo pertinaciter laborasse; quibus tamen menses, vel etiam haemorrhoides, satis liberaliter profluxerunt. Similem observationem etiam legere licet in CAROLO PISONE *lib. cit. sect. II. Part. II. c. VII.* ubi scribit: *Memimus toto illo anno, quo nobilissimam virginem primum invasit detritusque hystericus affectus, adeo pertinaciter, ut vix respirandi licentiam frequentia symptomatum permitteret, tamen menses illi fluxisse legitimo tempore & modo, ac pro consuetudine, & postea semper, immo praeter menses haemorrhoides identidem & satis liberaliter.* Interea tamen id negare non possumus, in ipso morbo, immo saepius ante & post eum, solennem hanc & criticam fluxionem vitio quodam laborare, ac secundum tempus ordinem ac modum plerumque non recte procedere: ex quo tamen mirime inferendum videtur, quod pro causa mali antecedente & proxima semper haberi debeat; quum pro effectu ipsius hoc mensium vitium saepe numero existimandum sit, quum ea sit spasmodum indoles ac vis, ut omnis generis excretiones ex facili turbent, pervertant, immo penitus cohibeant.

XIX.

Nihilominus tamen minus in totum ex causarum pas-

rum passionis hystericae censu mensium fluxum excludendum esse non censemus. Nam multoties a nobis observatum est, virgines, quando mensium fluxus circa pubertatis tempus instat, pathematibus hystericis obnoxias esse, dum ob impeditiorem fluxum sanguis & vasa & fibras nerveas vehementer distendit & distrahit: neque desunt nobis plures observationes, ubi repentanam purgationis menstruae per vehementem terrorem praesertim in personis sensibilioris naturae, suppressionem gravissima mox hystericam pathemata etiam epileptica subsequuta fuerunt; Et tale exemplum paucis abhinc diebus vidimus in virgine Judæa quindecim annorum, cui primum fluere menses coeperunt. Hæc inopinato nuntio de morte patris absentis vehementer perterrita, post cohibitum omnem ex utero fluxum, aphona reddebatur, non ita multo post intercepta omnium sensuum functione, in convulsivas artuum distractiones rapiebatur, facie valde rubicunda & tumida apparente, quæ tamen nostro consilio, sanguine e vena tali emissio & datis specificis antispasmodicis & epilepticis, integre restituta fuit; qualis observatio abunde nos docere potest, quantum potentiam menstruus sanguis, per terroris vehementiam celeriter in interiora repressus, in suscitandis generis nervosi morbis possideat.

§. XX.

Neque hoc loco ad statuinendam nostram hypothesein inconveniens duco ex actis Vratislaviensium, an. 1700. historiam morbi nostri adscribere. Mulieres quædam, quum imminet tempus, quo tributum menstruum solvendum est, primo quidem experiuntur anxietates præcordiorum, cordis palpitationes, anxietates miras cum artuum lassitudine & cephalalgia, deinde post varios spas-

spasmos hypochondriorum, & dolores tensivos in dorso & osse sacro ac regione pubis, tandem erumpunt in quantitate non magna menses; iste vero fluxus apud has paucis durat horis, apud alias diurno, aut longiori adhuc spatio circumscribitur, at infra tempus debitum atque justo citius sistitur. Cessante vero fluxu exquisitissimi dolores vibrantes & lancinantes, per dorsi longitudinem ad cervicem usque diffusi, sese exerunt, in abdomine autem acutissimi dolores statulenti adsunt. Ex dorso irruunt acutissimi isti dolores punctorii in caput, & tempora occupant, atque hinc singulis momentis exacerbantur. Dum autem caput dolore gravissimo, distendente, gravativo ac punctorio torquetur, facies inflatur, malæ rubore suffunduntur, ac vultus mediocriter ardet. Nonnunquam dolor acerbissimus in certo pericranii punctulo, quod transverso pollice contegi posset, tantum hæret, non minus tamen est penetrans, quam si clavus ferreus in caput vi adigeretur, ut optime describit SYDENHAM p. 487. & 499. unde etiam affectui nomen clavi hysterici indidisse videtur. Dolorem illum aliquando etiam comitantur enormes vomitus, plerumque vero cum illo conjuncta sunt febricula, agrypnia, lassitudo artuum, alvus adstricta, horror per intervalla recurrens, extremorumque frigus. Post aliquot dies inclinatur morbus, & symptomata mitescunt.

§. XXI.

In puerperis vero ob lochiorum fluxum non rite succedentem pathemata hysterica frequentius observantur, quod etiam suo tempore HIPPOCRATES notavit, qui libro, de natura mulierum §. IX. disertis verbis id exprimit: *& ex partu non fuerit purgata femina, tumet venter & rigor ac dolor crura, inum ventrem ac lumbos tenet, quandoque*

D

deque etiam ad viscera ascendit & *fœmina animo linquitur.*
 Vidimus puerperas sæpius primis a partu diebus ab aere frigido, ad imum ventrem admissis, a levi animi motu, a longiori corporis extra lectum detentione, prævia horripilatione & extremorum refrigeratione, in animi deliquia, pulsu plane intercepto incidisse: alias in summam præcordiorum angustiam, & tantam virium imbecillitatem collapsas, ut morti proximas esse sibi persuaserint, conquererentur insuper de pudendorum fœccitate, de globo ex ima pubis regione ascendente ad stomachum, quem tactu etiam se & obstetrices deprehendere dixerunt. Quandounque vero ob dolores & spasmos mox primis a partu diebus lochia deficere incipiunt, vel plane cessant; atque medicus, ob præjudicia, sanguinis per seclam in pede venam missionem negligit, sava inde spasmodica pathemata, cum immani abdominis, pubis, lumborum dolore lancinante & pressorio acuto consequuntur, quæ, superveniente denique summa præcordiali anxietate, spirandi angustia, inquietudine, assidua vigilia, demum in plenarium virium collapsum & ipsam mortem tandem, quod aliquoties vidimus, terminantur. Sæpius quoque evenit, ab immodica & diutius perseverante lochiorum fluxione, leviori accedente externa causa, pathemata hysterica, animi præsertim deliquia cum extremorum refrigeratione, insequi: quæ tamen conveniente cura & solertia medici adhibita, & datis accommodatis præfidiis facili negotio discutiuntur. Neque gravidæ, maxime quando sanguineo-cholericæ constitutionis sunt, ab ejusmodi uteri spasmodis sunt immunes. Vidimus eas circa tertium vel quartum mensem gravi iracundia affectas in præfocationem, in summum virium lapsum, immo in syncopen per aliquot horas durantem, sub

subinde incidisse, a quibus tamen secta vena & adhibitis medicamentis spasmodicis, nitrosis, iuuante Deo feliciter liberatae fuerunt. Illud tandem hoc loco monendum duximus, quod in foeminis plethoricis, & quae in vehementes affectus proclives sunt, semper & vehementiora & periculosiora appareant symptomata, ac in corporibus imbecillioribus. Veteres, inque primis GALENUS, graviora symptomata a semine retento, quam a mensium defectu vel vitio, annotarunt: atque rationem in proclivi esse positam censemus, quod, ubi veteres retentum semen tanquam causam statuebant, vehemens coeundi desiderium nunquam non conjunctum fuerit.

§. XXII.

Postquam igitur satis dilucide causas & generationem affectus hysterici, & symptomatum complicatorum, deteximus, longe nunc facilius & expeditius erit, quomodo hic morbus ab aliis plane discrepet & disjunctus sit, perspicere. Nam nihil nostro tempore est frequentius, quam ut is non modo a mulierculis, sed etiam a medicis cum aliis, quibuscum aliquid commune habet, & praecipue cum malo hypochondriaco, confundatur. Opera igitur erit pretium, si paullo specialiori tractatione de hoc discrimine acturus sim. Primum saepe confunditur cum syncope, a qua tamen multum differt; nam in hac pulsus penitus cessat, facies est contracta & moribundo similis, quum in praefocatione uterina plerumque sit colorata, tumida, sub pulsu languido: deinde hysterica passio quandoque, testantibus exemplis, ad duos vel tres dies perdurare potest, quod de syncope dici nequit. Deinceps differt quoque ab apoplexia, ubi subsensuum & motuum voluntariorum abolitione, stertor cum aegerrima spiratione & pulsuum celeritate est, qui

in hystericis minime conspicitur. CELSVS lib. IV. cap. XX. morbum uterinum distinguit ab epilepsia his verbis: *Vulvæ morbus interdum sic exanimat, ut tanquam comitiali morbo prosternat; distat tamen hic casus in eo, quod neque oculi claudantur, nec spumæ profluant, nec nervi distendantur.* Atque etiam in eo differentiam quandam animadvertimus, quod in epilepsia, affecta sedes sit dura mater & principium nervorum ac spinalis medullæ, & spasmi in capite per systema nervorum & per dorsalem spinam ad loca inferiora ferantur, quum in malo hystérico ea spasmodorum sit natura ac conditio, ut ab utero incipiant, & postea, ob connexionem & communionem, in nervos ossis facti, & demum gradatim secundum spinæ longitudinem in superiores nervos & partes sese insinuent. Differt quoque malum hystericum a flatulentia primarum viarum, de qua præclarus locus in BALLONIO lib. cit. pag. 232. exstat hic adducendus: *Vulgo videmus ancillas & feminas nimum glute deditas, præsertim si pinguioris sint habitus & horæorum fructuum usu delectentur, dolores incredibiles in imo ventre sentire, unde defectiones animi, pulsus inequalitas, respirandi difficultas, & id totum hystericum esse putant: tamen vere non est. Sed quoniam in isto humorum impetu, ob partiam cum partibus consensum, vix incolumis uterus esse potest, qui peculiaria quedam inducit symptomata, politico potius loquendi modo, quam quod res ita habeat, uterina affectio nominatur.*

§. XXIII.

Fatendum quoque est, cum ipso dolore ex calculo nostrum affectum sæpissime confundi, cum in utroque atrox dolor in lumbis plerumque sit, cum stimulo ad min-

mingendum, nausea quoque, vomitu, præcordiorum anxietate, & alvo valde adstricta, associatus; sed deficit faucium strangulatio, animi defectio, respiratio valde intercepta, & quod affecti non a suaveolentibus tam graviter lædantur. Sunt etiam, qui cardialgiam, qui colicam spasmodicam in fœminis pro morbo uterino habent, eo, quod summus dolor circa præcordia, anxia spiratio, omnium virium lapsus, alvi pertinax adstrictio, extremorum refrigeratio hunc morbum comitantur: sed atrociam tormina imi ventris, quæ nunquam non convulsivam colicam excipiunt, deficiunt. Neque in passione hysterica tam atrox & acutus in scrobiculum cordis dolor incidit, ut in cardialgia fieri solet.

§. XXIV.

Quod si vero ulla est affectio, cum qua nostra passio ratione symptomatum, ratione partium adfectarum quoque convenire videtur, est omnino affectio sic dicta hypochondriaca; unde etiam plurimi nostri temporis clarissimi nominis Medici morbum hypochondriacum & hystericum pro uno affectu habent, gradu tantummodo differentem: habet enim uterque plura inter se similia & communia symptomata, cujus generis sunt anxia præcordiorum constrictio, ægra spiratio, murmura & rugitus in ventre, dolor tensius in dorso & hypochondriis, pertinax alvi adstrictio, languor totius corporis, cordis palpitatio, impetuosa ructuum per superiora, cum quodam levamine, eruptio, anxietas & ingens inquietudo animi & corporis. Verum enim vero non exigui ponderis momenta & rationes sunt, quæ non levem, sed insignem horum affectuum discrepantiam, medico scitu omnino necessariam, commonstrant. Quandoquidem morbus hypochon-

driacus, si ullus alius, certe hic chronicis & pertinacibus annumerandus est. Jam vero id in praxi sæpius occurrit, quod gravidæ, quod puerperæ, quod viduæ sanguine & succis abundantes, post gravem animi motum, vel virgines post repentinam fluxus menstrui suppressionem, immanibus hysterice pathematibus affligantur, quæ tamen recta curandi methodo transeunt, nec unquam revertuntur. Deinde hysterica passio subito sæpe & ex improvise vehementes & impetuosas habet accessiones, ut affectæ repente in terram concidant omni sensu ac motu privatæ, quod in hypochondriacis non animadvertimus. Atque etiam illud peculiare habent hystericæ, quod maxima symptomatum vehementia, qualis est, quando sensuum & mentis functio intercipitur, solo suffitu accensarum pennarum admoto naribus celeriter diminui & interdum etiam penitus tolli possit. Atque etiam affectio hypochondrica perniciosam suam vim & effectum præcipue in magno illo intestinorum ventriculi & oesophagi canale, per spasmos & flatus exferit, quum portione intestini, & quam maxime coli aut recti, fortiter spasmis constricta, flatus ad superiora, usque ad ipsum ventriculum, regurgitant, & ascendunt, summamque spirandi angustiam & præcordiorum anxiam coarctationem, dolores quoque tensivos in hypochondriis, aliaque id genus symptomata, efficiunt, spasmi autem a stagnante sanguine intra tunicas intestinorum nervæas originem suam perunt, dum videlicet sanguinis per amplum hepatis vasculosum illud viscus & per totum systema ramificationum venæ portæ, valde tarde & impeditè progreditur. In passione vero hysterica, prima spasmodorum origo potius quærenda est in ipso utero, quum a sanguine, in ejus vasis stagnante, ejus fibra,

quæ

quæ a liquido nerveo, per ossis sacri nervos & ramum intercostalem, sensum ac motum suum recipiunt, valde distentæ vehementi spasio afficiuntur, qui deiiceps nervos universos medullæ spinalis, & præcipue, qui ad musculos abdominis & lumbos abeunt, & ex parte etiam neruum mesentericum, qui ad intestina fertur, in consensum rapit. Accedit etiam illud, quod spasmus in malo hysterico, præsertim in puerperis, orificium uteri internum, quod valde nervosum est, primum afficiat, & quoniam hoc cum principio vaginæ & sphinctere vesicæ arcte connexum est, fit, vt hysterica sub morbi accessione continuum ad matulam stimulum perferant; cujusmodi symptomata in fœminis, quando passione hypochondriaca tentantur, non facile advertuntur.

§. XXV.

Præter hæc, hystericus morbus id plane peculiare symptoma sibi vindicare videtur, quod in eo abdominis muscoli tam vehementer introrsum contrahantur, ut quasi manibus fortiter compressi sentiantur, quo ipso etiam umbilicus profundius retrahitur: quum, si vitium est in hypochondriis, venter plus extrorsum distendatur. Et quamvis in hypochondriacis, in ipso insultu extremæ partes non secus, ac in hystericeis refrigescant, tamen in his regio lumbaris acre & incredibile frigus sæpissime occupat, ut manibus percipi, neque valde calefactis linteis temperari possit. Frequentissime etiam fit, ut ingens instar clavi dolor certum & circumscriptum in vertice capitis locum occupet fixum, qui ob id clavi hysterici nomine venire solet. Inter signa quoque nostri morbi, illud referendum est, quod in multis globi ex imo ventre adscensio ver-

sus

sus superiora intus percipiatur. Quod symptoma, nostro quidem iudicio, duplicis generis causam agnoscit; quum in puerperis, uterus adhuc turgidus a flatibus, ob spasmodum orificii interni intus retentis & incarceratis, præter modum expandatur, atque intestina sursum urgeat, vel etiam hoc fit quando portio intestinorum siue potius coli, quod sub ventriculo jacet, flatibus nimium turgescit, quibus liber cursus & exitus, ob intestinum alibi spasmo constrictum, denegatus est. Deinceps, tam frequens animi deliquium, & tam subita ad suffocationem usque intercepta respiratio, cum faucium tam forti stranguatione, in malo hypochondriaco non observatur. Equidem difficilis spiratio affligit quoque hypochondriacos ab inflato ventriculo, qui septi transversi descensum impedit, originem ducens; longe gravior vero & atrocior in hystericis accidit, quæ, non tam ab inflatione ventriculi, quam a vehementi musculorum abdominis contractione & compressione longius durante proficiscitur. Liberam enim respirationem a reciproca & alternante contractione & dilatatione musculorum intercostalium, diaphragmatis, & musculorum abdominis fieri, res extra dubium in physiologicis posita videtur. Nam, quando musculi intercostales distenduntur, musculi abdominis debent contrahi, & quando illi contrahuntur, hi debent distendi, & extrinsecus moveri: ubi itaque per fortissimum spasmodum abdominis musculi ita comprimuntur, ut eorum alternativa distensio non possit habere locum, necesse est, ut nec contrahi possint intercostales musculi: unde fit, ut respiratio ad tempus plane cesset, & hac ratione gravia & periculi plena symptomata eveniunt. Nam intercepta respiratione sanguinis ex uno ventriculo cordis

dis in alterum circulus ac motus sistitur, & syncope insequitur, & quoniam hac ratione liber sanguinis motus & circulus per caput etiam impeditur, fit, ut a nimia sanguinis & humorum in vasis meningum congestione, aponia, sopor & sensuum tam internorum, quam externorum defectio seu potius levior apoplexiæ species progenerentur. Tandem etiam hoc ad utrumque affectum rectius internoscendum commemorandum videtur, quod alia mali hypochondriaci, alia hysterici solutio, & alius quoque utriusque in morbo transitus sit: Nam hypochondriacis frequentius melancholiam, scorbutum, lentam febrem, morbum quoque sic dictum nigrum supervenire, ipsa experientia edocemur, quum uterina passio infeliciter sæpius in epilepsiam, in lethalem syncopem, in furorem uterinum, in acutam febrem terminetur. In corporibus quoque hisce morbis extinctis & dissectis longe alia & valde differentia oculis se sistunt in visceribus affectis accidentia: Nam in iis, qui hypochondriaco affectu moriuntur, imi ventris viscera, ut hepar, lien, pancreas indurata, & scirrhusa corrupta plerumque offenduntur, quum in hystericeis, uti supra clare demonstravimus, vitium & corruptela magis in utero & ovariiis deprehendatur. Ultimo loco id non prætereundum est, hypochondriacos nunquam tanta symptomatum vehementia infestari, ut pro mortuis & sepulcro destitatis habeantur, quum non raro illud in hystericeis evenisse, historiæ fide dignissimæ testentur. Hisce jam satis plene & dilucide in medium adductis argumentis & rationibus probe & ingenue pensatis & consideratis, cuivis jam dijudicandum relinquo, annon magna & notabilis inter hos duos morbos sit

E dif-

differentia, quæ in praxi recte instituenda non singulari suo usu & fructu destituitur, quod etiam fusius in sequentibus persequi nobis constitutum est.

§. XXVI.

Postquam itaque dilucide satis morbi nostri genium, sedem, causas & ab aliis similibus differentiam explanavimus, atque evolvimus, ordo nunc tractationis exigit, ut ad ejus curationem, quæ etiam non parum ab ea, quæ sit in hypochondriacis, distat, nos convertamus. Quum vero omnis rectæ curationis ratio in eo potissimum consistat, ut naturam ægrotantis, quoad vires, quoad solidorum & fluidorum statum probe perspectam cognitamque habeamus, & deinde, ut morborum causis amolendis accommodata remedia inveniamus; naturæ vero mulierum, quas etiam probe in cura discernendas jam diu HIPPOCRATES inculcavit, cum valde differentes sint, nec causæ semper & indole & vehementia eadem: oportet certe prudentem medicum & omnia probe circumspicere, & pro differenti rerum & circumstantiarum ratione medelam dirigere.

§. XXVII.

Primum vero nostra quidem sententia est, ut attendat medicus, num scœmina quam curandam suscepit, sit valde plethorica, vel potius sanguine & viribus exhaustum corpus habeat? in priori statu ad spasmodum & convulsionum vehementiam, quæ in sanguine abundantibus longe major est, quam in aliis, minuendam, non facile præsentius & efficacius ipsa venæsectione remedium invenitur; quæ, si major sanguinis copia urget, largior esse debet, vel iteranda. Ego PRÆSES meminisse ferentissimæ personæ, quæ spasmodis uterinis crebrius & immaniter cruciata, sine omni sensu & motu, facie rubicun.

P. I. N. E. M.

bicunda tumida, instar apoplecticae jacebat & ter vel quater in hebdomade accessionem habebat, sed nullo alio, quam venæsectione in brachio instituta remedio, poterat sublevari. Ego etiam certo possum asseverare, virgines sanguine plenas sæpius respiratione & loquela privatas, mensibus repente per terrorem cohibitiss, vel epileptico quoque insultu correptas bis uno die instituta venæsectione restitutas fuisse. MERCATVS & RODERICVS a CASTRO venæsectionem omnibus aliis remediis generibus præferunt, præsertim, quando a sanguinis abundantia & menstruorum retentione malum fovetur; quibus etiam calculum adjicit, HÖCHSTETTERVS *observ. V.* Præterea HIGHMORVS *libr. de passione hysterica* venæsectione sola & iterata insultus vehementiam fractam, motusque convulsivos profligatos fuisse, cæteris omnibus nihil proficientibus, fideliter testatur. Notabilia etiam sunt, quæ habet PANAROLLIVS Medicus Romanus in *iatrologiis sententia II. observ. 30.* Mulieres, inquit, sæpe hystericiis passionibus cruciantur, in quibus phlebotomia in ipso animi deliquio est celebranda. Vestalem hac de causa agentem animam phlebotomia sanitati restituimus quum adstantes moniales me temerarium appellarent.

§. XXIX.

Commemoratu quoque digna est historia Monialis ab HÖCHSTETTERO *dec. IV. cas. II.* relata, quæ cum ex mensium vitio horribilibus ex utero convulsionibus diu afflicta fuerit, nec ullum remedium iis mitigandis idoneum repertum, tandem ad venæsectionem tanquam ad sacram anchoram confugiens singulis mensibus primum, deinde quolibet trimestri selecta vena convaluit. Consulantur quoque de hoc remedio

dio

dio Miscellanea curiosa D. I. an. 10. obs. 58. item 42. RIVERIUS neque minus SEPTALIVS magnæ famæ medici venæsectionem ceu optimum cum ad præsertionem tum ad curationem hujus morbi remedium apprime in scriptis suis laudant, quæ omnia hac cautione & observatione sunt intelligenda, ubi videlicet manifesta plenitudinis adfuerint signa, vel menstruus sanguis diu fuerit retentus aut suppressus.

§. XXIX.

Nunc ulterius dispiciendum est, quid a Medico perito in ipso paroxysmo, ut ejus ferocia mitigetur, agendum sit: Sequimur hac in re medicorum antiquissimum ipsum nempe HIPPOCRATEM qui graveolentia naribus applicanda suadet, qualia sunt castorina, asa fœtida, fumus plumarum perdicum, quod remedium uti mulierculis familiarissimum & domesticum ita præstantissimum est; Ex compositis aqua hirundinum acida cum castoreo, spiritus urinosus volatilis cum oleo rutæ & essentia castorei nobilitatus, extrinsecus naribus offeratur. Vidimus sæpissime fœmellas gravi sopore oppressas & moribundis similes ab usu horum remediorum ad ferdiisse, & quasi in vitam revocatas. Auspicatæ hujus operationis in eo mihi videtur ratio consistere, quod salini volatiles ejusmodi vapores in nervosas cerebri membranas dum penetrant, iis ipsis novum robur, & vigorem addant & vim systolicam depressam restituant, & sanguinem atque humores ibi subsistentes discutiant. Multum quoque ad sublevandum durum affectum confert compressio imi ventris cum cingulo præsertim ex corio Moscovitico vulgo *Zuchten* confecto, quod remedium quam maxime inpuerperis, si hoc malo corripiantur, locum invenit. Est præterea hoc corium

odo-

odore & hypochondriacis & hysterici valde amicum.

§. XXX.

Magnum quoque si præfens paroxysmus est, in expedita alui apertione, quæ ut plurimum solet esse strictissima, ut nullus status transmitti possit, est præsidium; commodam hac in re clysteres præstant operam, ex speciebus appropriatis, ut radice & semine levistici, quæ specifica sunt, floribus chamomillæ vulgaris sambuci & feminibus quatuor carminativis sero lactis incotis sunt apparandi, quibus postea sufficiens quantitas olei cocti ex anetho vel floribus chamomillæ adjici potest: ubi vero fortior strictura alvi & intestini recti est, ut clysteres admitti nequeant, longe consultius est, pura olea expressa vel axungias injicere; cujus generis sunt axungia taxi, pinguedo castorei, oleum anethinum & ejus generis. Duci vix potest, quam desideratus in alvo aperienda ab ejusmodi clystere qui omni stimulo privatus est in sublevandis symptomatibus subsequatur effectus. Mirifice quoque ab eorum usu fluxus & mensium & lochiorum adjuvatur.

§. XXXI.

Videbimus jam quænam porro alia externa ipso in insultu utilia & a quibus allevatio peculiaris expectanda sit: Mirum dictu est quam singularis & plane mirabilis emplastris; quæ graveolentiam habent, ut sunt ex opoponace bdellio galbano sagapeno asa fetida parata, medicis & antiquis & recentioribus virtus ascribatur, si umbilico vel pudendis applicentur. Digna notatu sunt, quæ FORESTVS *lib. 28. observ. 32.* hanc in rem profert, dum scribit: Apposito pudendo muliebri tali emplastro statim laxabatur uterus humiditate

quadam feminali ex locis muliebribus excurrente, atque utero mox relaxato ægra surgens bene se habebat; non ita multo post hæc ipsa boni habitus & satis salax marito copulata belle ac sana vixit. Neque inter externa antiquissima illa & HIPPOCRATIS & GALENI auctoritate & decreto comprobata medendi ratio, quæ fit per suaveolentia utero immissa nobis erit prætereunda, præsertim quum videamus præstantes recentiores ævi medicos horum usum plurimum commendare. Etiam si vero certam & nostram experientiam de eorum effectu singulari non adducere possumus; tamen, quum horum operatio magnæ rationum probabilitati innitatur, nolimus illorum penitus usum repudiare, ob hanc potissimum rationem, quod suaveolentia, ut moschus, Zibethum, Styrax, Benzoe, ex quibus suffimigia ad uterum apparari solent, copiosa & blanda sulphurea exhalatione fibras uteri spâsmo valide constrictas relaxandi potentia gaudent, ut sæpe ab horum applicatione crassus & putridus humor sensibiliter effluat; nam spâsmis vasorum & fibrarum uteri sopitis, major sit sanguinis affluxus, & melior circuitus, & partis affectæ calor, qui humiditates stagnantes resolvit, consequitur; cum gravi & acri odore prædita contrarium plane effectum in meningibus & nervosis capitis partibus a collectis ibi humoribus valde relaxatis exerant.

§. XXXII.

Ad immanes uteri spâsmos præter externa jam recensita naturæ jam langvescenti per appropriata quædam interna succurrendum est, inter quæ, nostra quidem experientia principem sibi vindicant locum pilulæ antispâsmicæ, quæ ex myrrha, sagapeno opoponace, asa fœtida, castoreo, croco: sumtis ad drachmam dimidiam æqualibus partibus paran-

parantur, adjectis interdum sex vel octo granis camphoræ & laudani opii: ex scrupulo uno possunt formari pillulæ decem, & singulis horis duæ assumi cum aqua florum chamomillæ. Incomparabile sæpe præter omnem spem ac opinionem ab hoc remedio levamen observavimus:

§. XXXIII.

Postquam ea remediorum genera, quæ potissimum ipso in paroxysmo ad ejus impetum refrenandum multum levaminis afferunt, proposuimus; sequitur jam, ut circumspiciamus, quanam quiescentibus gravioribus symptomatibus, præcipuum sibi locum in eradicandis mali causis vindicent. Nos, & crebra experientia & valida ratione adducti asseveramus, primam regionem, quæ vitiosorum humorum colluvie, plerumque valde repleta est, accommodatis remediis esse expurgandam, idque eo magis faciendum, quando in ipso paroxysmo largius anodyna, graveolentia & vehementes commotiones sistentia adhibita fuerunt. Dicitur vix potest, quantum commodi atque emolumenti in erigendis viribus inde afflictæ experiantur, maxime, quando alvum solventibus adjungantur, quæ excretionem sanguinis & humoris corrupti in utero simul adjuvant, & blande spasmos sedant, & transpirationem promovent; ex horum censu pillulæ Becherianæ, sive ad earum exemplum concinnata ob insignem usum & efficaciam laudem & commendationem merentur, præsertim si loco stimuli extractum Panchym. Crollii, & ex antispasmodicis, cinnabaris præparata, & unum vel alterum granum extracti croci & castorei adjiciatur: sufficienter sic iteratis vicibus prima regione a vitiosorum saburra evacuata & liberata, ea in auxilium vocanda sunt, quæ virtute & sedativa & simul diaphoretica sanguinis & humo-

humorum motum ad exteriora dirigunt, & liberrimam perspirationem & distensionem feri vitiosi & impuri procurant, quod sæpius ipso in paroxysmo magis adhuc gignitur & congeritur. Ad hunc scopum obtinendum varia & multa experientia comprobata in medium producere possemus; sed sufficiant saltem hæc, quorum mirabilem plane in hoc gravi morbo compescendo effectum sæpius vidimus; qualia sunt spiritus cornu cervi, vel eboris probe per rectificationem purificatus, vel etiam spiritus Bezoardicus Bussii, spiritus cornu cervi succinatus, spiritus tartari bene præparatus, qui volatiles spiritus commodissime maritari possunt cum liquore anodyno minerali, cum essentia croci, castorei, succini; immo cum laudano liquido; quo medicamento prudenter pro temporis & circumstantiarum ratione usurpato nihil vidi præstantius, quum sanguinis videlicet & humorum circulum ad partes extremas, & ad statum naturalem optime reducat. Posteorum usum crebrius iteratum mollior fit habitus corporis, summæ partes corporis antea frigida & contracta calore & madore temperato perfunduntur. Et sicuti sponte sæpius solius naturæ beneficio, sine medici ope ejusmodi graviores spasmodico-convulsivæ passiones largiore sudore solvuntur; ita eo magis medicus hos naturæ bene operantis effectus observare, & convenienti medicina secundare, adjuvare, minime omnium vero suppressere vel cohibere debet.

§. XXXIV.

Hicce ad eundem scopum obtinendum, alia non inferioris facultatis præsidia interponi possunt utilissime; cujus generis sunt pulveres, qui secreta & specifica quadam qualitate spasmodicis & convulsivis motibus

bus sopiendis dicata sunt, ut pulvis Marchionis, specificum cephalicum Michaëlis, pulvis, qui ex secunda humana siccata, visco quercino, succino, coralliis, croco & castorco, & anthophyllis paratus est, quorum usu instar incantamenti convulsivas epilepticas motiones artuumque agitationes siluisse, aliquoties vidimus; si modo ejusmodi indolis & virtutis remedia non ante solutam plethoram, nec ante impuriorum humorum sufficientem per alvum evacuationem usarpentur.

§. XXXVI.

Verum enim vero, quum in ejusmodi morbis spasmodicis, in quibus graviter totum systema nervorum læsum est, recte curandis, magna prudentia medici opus sit, ut naturam individui laborantis, neque minus vim & causam morbi valde sæpius differentem probe dignoscat; ita quam maxime in passione hysterica id necessarium esse, crebrior nos docuit observatio. Vidimus enim hoc malo afflictas, quæ nullo modo graveolentia, sive interno sive externo usu ferre potuerunt, quæ in aliis præsentissimam opem tulerunt. Vidimus etiam nonnullas, quæ ipso in paroxysmo graviore syncope oppressæ erant, sola aquæ frigidæ adspersione in facie, frustra adhibitis validioribus & spirituosis in vitam revocatæ fuerunt. Quædam calidioris & sensibilioris naturæ nulla calida sive extrinsecus sive intrinsecus adhibita ferre possunt, adeo ut a balneis, fomentis, inimentis, nervinis, calidis non parum lædantur; Non dissimili modo sese res habet cum anodynis & opiatis, quæ in enormibus compescendis spasmodis & doloribus quibusdam exoptatissimum afferunt levamen, quum in aliis, ubi genus nervosum maxime debilitatum est, non minimum damnum inferant. Vidimus solo aquæ potu

F

quas-

quasdam a gravi paroxysmo liberatas, qui tamen alius erat nocentissimus; Tantum refert in morbis mulierum curandis earum naturas recte discernere, quod egregium monitum a primo & optimo nostrae artis conditore HIPPOCRATE lib. I. §. II. de morbis mulierum sedulo inculcatum & frequentius reiteratum observamus.

§. XXXVII.

Præterea quum hoc malum quam facile, si non perite tractetur, revertatur, vel in alium morbum chronicum, in primisque hypochondriacum degeneret, præcavendum id omni modo ac ratione est: quod fit, si post morbum finitum ad excretionem mentium respiciamus: Nam si ullus morbus hanc salutarem excretionem in modo & ordine turbare & pervertere valet, profecto est hystericus, qui violentis spasms uteri fibras & vasa & inprimis orificium ejus internum ita vitiat, ut nimium contrahendo ingentem postea debilitatem & toni relaxationem relinquat, quam postea sanguinis & humorum stagnationes, congestiones, infarctus mille vitiorum causæ presso pede insequatur. Ego certe suffultus experientia venerandi Parentis nil efficacius, nil præstantius ad hæc mala antevertenda, commendare possum, quam thermarum Carolinarum usum internum cum conveniente regimine & prudentia administrationum; utpote quum thermales aquæ minerales semper fere & tutiores & efficaciores ipsis frigidis acidulis in morbis mulierum percurandis observentur. Præterea in promptu adhuc sunt alia remediorum genera, quæ tonum & robur uteri restituendo, graves ab eo afflictiones arcent, cujus generis sunt: temperata balsamica ex myrrha, succino, extractis amaricantibus & carminativis, præsertim Zedoaria, corticibus aurantium cum mentruo

struo minus spirituoso in elixirium redacta & frequentius usurpata : nam hæc ipsa etiam mensium negotio & ventriculi digestionem egregie velificantur, quod adhuc certiori & presentiori effectu perficiunt, quando temperatis balsamicis pilulis, polychrestis, decenti tempore usurpatis, sordium alvinarum excretio simul secundatur.

§. XXXVII.

Nunc accedimus ad aliud auxilii genus summum, quod etiam ex justo vitæ regimine petendum, idque est conjugium; cuius incomparabilem vim ad affectum hystericum expugnandum præter auctoritatem summorum virorum, & experientia & ratio, luculenter comprobant atque suffulciunt. Audiamus jam ipsum HIPPOCRATEM, qui libro de morbis virginum c. 3. ita scribit: *Curatio virginum hystericarum est sanguinis detractio, si nihil fuerit quod impediat; ego vero jubeo, virgines cum hujusmodi patiuntur, quam citissime viris cohabitare: si enim conceperint sanæ fiunt; si vero hujusmodi non adfuerint, simul cum pubertate, aut paullo post corripuntur, si non viro nupserint.* DVRETUS inquit in enarratione ad cap. LIX. HOLLERII: Nuper vocatus sum nocte media ad curationem mulieris, quæ hysteri a suffocatione laborabat, & conciderat quasi mortua; eam inveni frigidiorē marmore, pulsus erat parvus, maritus aderat de uxoris salute valde sollicitus; bene esse dixi, jussi ut rem cum uxore haberet, rem habuit; indeque statim convaluit. *VALESCVS de TARANT. philon. pharmac. l. 6. c. 10.* si fiat, inquit, affectus in virgine propter retentionem spermatis, nubat illa, & morbum effugiet. *CAPIVACCIVS* vero, ut efficacius sit hoc remedium, jubet, ut virpenem inungat oleis aromaticis & zybetho. De mirabili hujus remedii effectu memoratu dignum legimus exemplum apud *ZACVTVM LVSITA-*

NYM 52. *prax. med. admirand. observ. 91.* Quum enim virgini cui-
 dam multa remedia pro hisce symptomatibus levandis præscriberentur frustra, solum legitimum conjugium erat remedio, a quo convenientem adepta medicinam effloruit, revixit, & roseo nitidoque colore perfusa pristinae sanitati fuit restituta.

§. XXXIX.

Quando ab uterinae lymphæ orgasmo oritur hæc passio, omnia calidiora cane pejus & angue vitanda sunt, cui etiam RODERIGVS A CASTRO *de morbis mulierum lib. II.* item EVDOLVICVS MERCATVS *lib. II. de morbis uteri cap. III.* adstipulantur, qui magnum damnum exinde experti sunt; potius ad temperandam lymphæ acrimoniam & orgasmum sanguinis & humorum reprimendum, refrigerantibus uti præstat, ex quorum censu potus aquarum, serum lactis pro potu atque nitrosa eminent, quorum virtutem in extinguenda libidine TIMÆVS A GÜLDENKLEE *lib. III. cap. LII.* non satis potest dilaudare.

§. XXXIX.

Postquam igitur argumentis satis firmis & solidis neque minus clarissimis rationibus magnam & insignem illam veri mali hysterici atque hypochondriaci differentiam, quæ ratione originis, ratione sedis affectæ, ratione symptomatum, periculi quoque, & potissimum ratione curationis plane alia atque alia est, dilucide deduximus, & demonstravimus; nihil jam restat amplius, quam ut artis nostræ tirones, qui in ejus exercitio cum ratione, peritiâ & prudentia versari volunt, serio moneamus, ne tam facile hos inter se dissidentes morbos, ut sæpe præpostere accidit, inter se commisceant & confundant, sed probe distinguant, eo, quod sine magno incommodo & detrimento agrotantium sæpe id non fieri potest.

Nam

Nam certe id nostris temporibus ubivis fere usu venit, ut nulla amplius mentio mali hypochondriaci inter mulierum morbos fiat, ut potius promiscue & indistincte omnis, quæ cum doloribus, spasmodicis, flatibus, anxietatibus jungitur passio, non modo a mulierculis, sed sæpe numero etiam a medicis pro morbo hysterico habeatur. Possemus quidem ut alios errores in medicina, ita etiam hunc quam facili animo ferre, nisi damnum non raro per ipsam curationem inde miseræ sceminae acciperent: Nam certe non parum differt medendi ratio genuini morbi hysterici & morbi hypochondriaci: nam sicut in hoc vehemens corporis motus & exercitatio, medicamenta carminativa, spirituosas & volatilia, calidiora stomachica, & aromatica, salia neutra stimulantia, & aquæ minerales, amara alvum solventes, inque primis medicamenta martialia optima hujus pertinacis morbi sunt præsidia: ita sceminae vere hystericae non leviter interdum ab hisce læduntur, quum potius contraria, quæ nimios & effrenes solidarum partium motus sedant, & componunt, ut venæsectiones, quies corporis, anodyna, nitrosa, antepileptica, refrigerantia, potus aquæ frigida, serum lactis interdum, exclusis calidis, etiam ipso vino, quod ex toto hystericiis circumcidendum est, locum inveniunt commodissimum. Concludimus tandem & asserimus passionem hystericam esse uteri & partium cum ea connexarum vehementem spasmodicum qui a nimium congesto ibi sanguine & lymphâ, interveniente gravi animi adfectu oritur, & per systema nervorum & nervosarum partium secundum spinæ longitudinem celeriter propagatur & gravissima sæpius in imo, in medio ventre, & in capite producit symptomata. Denique summo Numini pro præstito auxilio immortales agimus gratias & labori huic imponendum potius censemus.

F I N E M.

NOBILI ET DOCTO IUVENI,
FRIDERICO HOFFMANNO,

MEDICINAE CANDIDATO

S. P. D.

IOAN. PETR. de LVDEWIG,

FRIDERICIANAE CANCELLARIVS.

Alii, ambitus crimine, adfectant honores,
parum meritos; nulla arte, doctrina uel
nulla uel leui. Qui ideo causam dant,
requirendi multoties: quo casu fortunif-
que factum sit; ut adpellentur, publica autoritate,
DOCTORES? quos, consultum magis esset, adfigi in-
fimis subselliis. Scilicet corona inaugurantur multi;
qui neque certarunt unquam, neque ex arena discesse-
runt uictores. Vitia haec iure uocaueris, seculum;
in republica litteraria. In alia omnia, doctè iuue-
nis, iuisti adhuc: recusatis toties, tibi oblatis & pro-
meritis, in medica arte, honoribus. Nam licet, in saluta-
ri doctrina, profeceris multum; sedulus auditor magni
& toto orbe, celeberrimi parentis, idque a puerili aeta-
te adolescentulus; deinde non formulariae tantum me-
dicinae; sed rationali incubueris; eoque sine animum
instillaueris praeceptis omnis generis philosophiae, na-
turalis maxime & mechanicae; quam iure dixeris me-
dicinae plassten ac parentem; imo adsuefactus sis quo-
que aegrotorum lectulis, consiliisque tuis conualuerint
plures: maluisti tamen, esse, quam uideri; uincere,
quam triumphare. Tantum abest, potuisse Te, com-

mo-

moveri precibus meis aliorumque, qui te norunt; ut, subsellis relictis, catbedram conscenderes, in tua arte, supremam. Nunc demum exple nota mea tuorumque. Quod institutum tuum eo maiori gaudio excipio; quo diuturno magis firmiterque vinculo illustribus parentibus tuis, inde a quadraginta fere annis, me sentio obstrictum. Accedit, quod **THEMATIS** tui argumentum, cuius auctor es & actor, in academico conflictu, me admonuerit iurisprudentiae & medicinae collationis singularis. Debetur iurisprudentia nostra Latii; medicina nostra Graeciae & orienti. Utraque non domi nobiscum nata; sed adducta aliunde foris. Qui igitur uel in morborum causas indagant uel morbis requirunt remedia, illi Graecorum, apud nos, maximi faciunt placita decretaque; quae caeco plerumque impetu sequuntur. Vti uero Germanorum & Graecorum non habitus idem; neque Germaniae idem coelum eademque terra aut aer: ita saepius fit, ut, quod uni profit, obsit alteri, neque morborum utrisque uel causae eadem uel eadem remedia. Quae omnia inuicem distinxisse atque inter nosse; illud demum opus non formulariae medicinae, sed rationalis aere. Idem peccant iuris nostri interpretes. In iurisprudentia Graeciae & Latii pubertas duodecim aut quatuordecim annorum, quod in calido climate, fructus citius maturescant: sed, in hac aetate uela, quis pueris aut puellis suaserit aut indulserit, in Germania, nuptias? Steriles in oriente uteri; inde ius trium liberorum reddit parentem ab omni tributo immunem.

Si

Si haec eadem iura dixeris dederisque foecunditati Helveticarum mulierum: quae tandem familia permanserit tributaria? Italico iure, uerbo licet fallere neque nuda pacta obligatoria sunt, quod Italici teues animi, uolubiles & lubricae linguae. Contra Germani, graues & sinceri, uerbo stant & sefellisse fidem, nota infamiae. Fructus pendentes in frugifera Italia, pars sunt fundi: contra in patriae sterili solo, fructus ei cedunt, qui rastrum agrum subegerit. Mille casus & causas ita dirimere & respondere soleo, ex differentiarum mearum Latii & Germaniae, adparatu. Quo lumine qui perficit animum suum: illi facile est, ad respondendum forensia dubia, in quibus aqua haerere solet, utriusque miscellionibus nugacissimis. Idem tu, in HYSTÉRICO nunc MORBO, doces medicos ignaros, idque ex eadem differentiarum penu. Ridet Tullius formularum iuris cantores, ineptos leguleios. Ex eadem causa expungendi e medicorum aboblaterones. Qui remedia non ex arte requirunt; sed ex libris, nulla cura adhibita, qui & quibus illa sint scripta & commendata? Sequeris in eo uestigia prouidissimi parentis tui, MEDICINAE RATIONALIS cultoris saluberrimi. Neque a te, & philosopho & medico; sperare tantum: sed etiam confidere prorsus licet: fore, ut & academiae huic sis profuturus insigni doctrina tua, & gloriam PATRIS & AVI tui, augustalium archiatrorum, haereditario quodammodo iure, & expleturus sis & adaucturus ex asse, tuis charissimus unigena. Voui & scripsi HALAE Salicae die X. Kal. Aug. MDCCXXXIII. Di-

DILECTISSIMO ET CLARE DOCTO
FILIO
FRIDERICO HOFFMANNO
PRÆSES.

DOcta & egregie elaborata dissertatione Tua
solemniter ventilanda me duplicem gratu-
landi occasionem nactum esse, equidem in
sinu gaudeo. Gratulari enim mihi jure
meritoque possum, quod Ego jam Senex unicum mei
nominis filium, qui patris & avi, & majorum clarissi-
mi nominis medicorum vestigia strenue in excolendo
studio medico sequutus est, in doctorem cathedram
ducere, quod Dei beneficium est, valeam. Tibi vero,
dilectissime Fili, etiam ex animo non possum quin gra-
tuler, quod ingenium ad studium medicum a teneris
annis propensissimum, semper in Te perspexerim, ut
medicis medicos creari recte omnino dici possit. Hanc
vero, quam Tibi benigna natura concessit, indolem,
tanta solertia, tanto studio excoluisti, ut nihil, quod
ad artem salutarem perficiendam ullo modo pertineat,
vel quod ipsi ornamentum, & adjumentum prestare
possit, prætermiseris. HIPPOCRATES filio suo sacra
artis nostra adeunti geometria & numerorum scien-
tiam plurimum commendavit, ut videtur, ad iudicium
G acu-

acuum, quod, si ulla in arte vel scientia, certe in
medica, ubi mutuas relationes & proportiones virium
in natura semper dijudicare & invenire debet medi-
cus, ceu summe necessarium desideratur. Tu, cha-
rissime fili, peculiari natura impetu & ardore a pri-
mis statim atatis annis hæc studia astimasti, & sub
ductu celeberrimi Wolffii, exiguo temporis spatio præ-
cipuas Matheseos partes, non exclusis Algebraicis prin-
cipiis, comprehendisti. Præterea interiori rerum na-
turalium contemplationi beneficio experimentalis Phi-
losophiæ, Chymicæ & Mechanicæ insigni cum delecta-
tione indulxisti. Demum, ad artificiosissimam huma-
ni corporis structuram feliciter per varia exercitia
anatomica inspiciendam animum applicasti: Postea
Te totum meæ instructioni & ductui tum in theoreticis,
tum in practicis & clinicis plures per annos com-
missisti, ut ante quinque jam annos per consueta exa-
mina ab honoratissimis meis Collegis doctorali digni-
tate dignus habitus fueris. Maxime omnium vero
Tibi ob id gratulandi occasio subnata est, quod non
præceps, ut nostri temporis mos est, in honores ruere,
sed potius studia tua ad maturitatem perducere, ad
fecundiores & pulchriores fructus proferendos, volue-
ris. Id demonstratum dedisti in præsentî dissertatione,
quam proprio motu practicam, ex multis aliis curiosis
physicis thematibus, eligere voluisti, ut, quod caput
artis medicæ est, tuos in pathologicis & practicis pro-
gres-

gressus eo clarius commonstrare publico posses. Nihil
jam reliquum est, quam ut perpetuam divini Numinis
gratiam, benedictionem atque clementiam Tibi, &
Tuis laudatissimis impostero conatibus theoreticis
& practicis ex intimis animi medullis apprecer, spe
firma fretus, fore, ut si Deus vires ac vitam conces-
serit, res publica nostra Apollinaris, patria quoque,
& misere agrotantes exoptatissimos a Tua solertia &
eruditione medica fructus repetere & expectare possint.
Faxit Deus feliciter.

NOBILISSIMO ET DOCTISSIMO
DOMINO CANDIDATO

S. P. D.

IO. HENR. SCHVLZE.

TRia iam lustra pridem effluerunt, ex quo coaluit ami-
cicia, quæ inter nos tam firma & constans mansit, ut
numquam conciliatore aliquo opus fuerit. Mibi tunc
contingebat in ædibus venerandi Parentis Tui integro biennio
benignissime foueri, & ad interiora artis nostræ, magno meo
fructu, deduci, quum TE, admodum tunc adolescentulum, pe-
nitius cognoscere, probitatem Tuam diligere, & felicitis ingenii
ad optimas litteras impetum admirari cæpi: ut iam tunc non
sperarem, sed considerem, talem TE futurum, qualem nunc
cognitum omnes iudicamus. Ita facile proficiebas, quam iu-
cunde ad studia omnium artium ferebaris: tantumque aberat,
ut incitari deberes, ut potius sæpe de moderando tam acri cursu
esses admonendus. Ipsum, quod animo recreando, corporique
curan-

curando, indulgebatur tempus, non videbatur Tibi iucundius
posse transigi, quam si de literis cum aliquo domesticorum dis-
sereres, aut parenti aliquid precipienti aegrotis adflares, aut labo-
ribus obemicis occupato operam dares, attenderesque sermonibus,
quī de rebus grāuibus & vtilibus habebantur. Iucundissimum
deinde mihi fuit, TE, viue academice curriculum modo in-
gressum, ad bene dicendi ac scribendi artem deducere: in quo
tam mihi TE mihi assiduū fuisse, ut nec inclementissimo
caelo impediri TE vīquam patereris. Disiungebat nos, atque
metam isti iucunde exercitationi ponebat, meus in academiam
Altorffinam discessus: sed animi coniunctionem diuellere non po-
terat illa, que corporum conspectum prohibebat, locutum dis-
iunctio; quin & TV crebris ad me literis amorem testatus es, &
ego iucundissimum duxi literis TEcum colloqui. Neque vero
quicquam occidere optabilius mihi poterat illo Tuo ad eandem
academiam ante hos decem annos aduentu, quo mihi Tua con-
suetudine per sex menses frui licebat, TEque comite aliquoties
ad vicinas vrbes excurrere. Memineris certe, quam iucunde
cum venerando sene, illustri quondam archiatro IO. MAUR.
HOFFMANNO, Onaldi fuerimus, quamque delectatis
venerabili eius canitie fueris: ego certe memini quam is TE
coluerit & dilexerit, vigilia indole egregia & profectus in
in arte salutari, ex sermonibus in longam noctem protractis,
non sine admiratione intelledis. Quantum TV vero postea ad-
jeceris tot annorum indefessa industria, tot visis auarisque in
illo ad Batavorum itinere præclaris viris; domi autem, iamquam
in A. Sculapii templo, parentis perfectissimo exemplo & fidelissi-
ma institutione adiutus fueris; quantum denique fructum at-
tulerit, quod eidem ad summos monarchas & principes vocato
toties comes iussit, commemorare superseleo, quam crebro ar-
tis & felici per tot iam annos exercitio ostenderit, quantum
TE pater & auus excitauerint, vi, quorum nomina accepisti,
eorum doctrinam, in medendo dexteritatem, gloriam ac fe-
licitatem adsequeris. Que cum ita sint, vix video cui maio-
ri iure gratulari quisquam posset honores Doctores, haud cer-

se præcoces, & inſto celerius arreptos, ſed, quæ Tua ſuit mo-
deſtia, tam diu dilatos, ut glorioſiores eſſent tunc demum ac-
cepti, poſtquam artis præclaris operibus civibus Tuis crebro
ſpectatus & con-probatus fuiſti. Multe iſta virtute Tua, Ami-
ce & Campater honoratiſſime, cumque illuſtri parente Tuo,
quem & ipſe ea pietate colo, quæ parentibus debetur, ac indul-
gentiſſima matre, diu ita viue, ut ſeneſclutis ipſorum ſolatio ſis
iucundiſſimo. Des TIBI DEVS, cum firma valetudine optatos
porro rerum omnium ſucceſſus, eamque felicitatem, ut ex TE
nata patriæ Tua prolem habeat, quæ, ad LAURENTIO-
RVM FRIDERICORVMque laudatiſſimas imagines for-
mata, HOFFMANNIANVM nomen & ſanguinem ad ve-
rum uſque ſinem propaget. Vale a. d. XVI. Julii
civ. dcc xxxiii.

VIRO OMNI ERVDITIONIS LAVDE CON-
SPICVO NEQ NON PATRVELI SVO
SVAVISSIMO

S. D. P.

ERNEſTVS VLRICVS HOFFMANNVS,

SCABINATVS HALENſIS AſſeſſOR

Juſtam ſane reprehentionem incurrerem, nec ſincero atque
infucato, quo me omni tempore amplexus es, amore di-
gnus eſſem; ſi inter eos votorum utque adplauſuum, quæ
Te Doctoris inſignibus hodie condecorandum circircumſo-
nant, amicam quaſi conſpirationem ſolus conticerem, nec eo
nomine tam privato quam publica quodam documento incredi-
bilis gaudii mei adfectum Tibi ſignificarem. Cumprimis vero
ſancta illa atque arcta, quæ tecum mihi intercedit, neceſſitudo
haud permittit, ut, quæ mei erga Te officii ſint, prætermittam,
ſed potius optimo a me jure exigit, ut non poſtremus inter il-
los ſim, qui de adepta dignitate Doctorali, quom quidem du-
dum

dum egregia Tua in arte salutari eruditio meruit, Tibi adplaudam. Tibi, Patriuclis estimatissime, non volupe fuit, imitari quam plurimos Medicina sacris operantes, qui, si primis duntaxat labris salutaris artis latices gustarint, statim Doctoris gradum anxii anhelant, atque ita haud raro insalutato prorsus lumine in praxin medicam irrumpunt, sepius plus damni quam commodi aegrotantibus adferentes. At vero tantum abest, ut talia de Te sint praedicanda, ut potius in omni artis medicae parte haud mediocriter instructus ad honorem istum Tibi ab illustri Medicorum ordine impetrandum iure meritoque accedas. Neque ullus dubitationi relinquendus est locus, quin temporis successu, medicarum rerum usu atque experientia longa accedente, eandem, qua summe venerandus PARENS tuus in praxi medica excellit, famam & celebritatem sis consecuturus. Luculentissima enim iam jam aasunt documenta, quae laudatissimis optimi PARENTIS vestigiis Te insistere atque idem iter, quod ille calcavit, ingredi velle, satis abundanter produnt. Gratulor itaque Tibi Patriuclis suavissime, sincera mente hanc Doctoris lauream. Gratulor PARENTI Tuo, meo PATRUO maximopere suspiciendo, cujus vitam atque incolumitatem in dies precibus meis ardentissimis Deo commendo, filium unicum, in quo sincera pietas, morum suavitas, haud vulgaris artis medicae peritia & senilis denique prudentia haud obscure adparet. Faxit benignissimum NVMEN, ut futura consilia Tua aegrotantibus exhibenda prosperos atque exoptatos nunquam non sortiantur eventus, & dignitatis non minus quam fortunarum tuarum insignis in dies Tibi obtingat accessio. Quod si DEVS, uti nullus plane dubito, votis hisce meis, quae ex sincero pectore profecta, clementissime annuat, tam gratum id mihi erit, quam quod gratissimum. Summa denique votorum haec sit: vale, vige, flore atque ad invictam usque perenna.

NH

Nil cupit immeritum, nil dat sine scœnore Phœbus,
Muneribus largus, parcus & ipse suis.
Præmia natorum studiis æqualia, parvis
Parva, sed & magnis reddere magna solet.

Stilicet hic numeros callet, nec censor iniquus
Multiplicat, minuit, dividit, addit opes;

Indeque, cum dono quæ sit proportio curæ,
Pependens, cunctis datque facitque satis.

Hunc pro lege tener morem generosus Apollo;
Hæc, memor HOFFMANNI, jam repetitque die;

Plurima quem fidum coluit per lustra sodalem,
Ordinis ornatum, deliciasque sui,

HOFFMANNI SOBOLEM MAGNI, tam nomine PATRI.
Quam candore animi judicioque parem,

Solennes inter plausus proclamat Amicum,
Et dignum lauro cingit Apollinea.

Sic curis curas, fidei sic spondet amorem,
Phœbus, & exsolvit justa cuique sua.

Nomina jam crescunt, titulis junguntur honores
HOFFMANNO; famam fert toga docta novam.

Fertilis hæc, stirpi nova fert fundamina, PATRIS
Cumque novo Proles crescit honore vigor.

Vberiora sed his, FAVOR VENERANDE, sequentur
Præmia: communis gratia, multus amor.

Charus eris Magnis, Magnus simul omnibus: unde
HOFFMANNI Magnum nomen in orbe manet.

*Piam hanc integerrimæ mentis tesseram meritissi-
mis, CLARISSIMI DNI. CANDIDATI,
Favoris sui æstumatissimi, honoribus Docto-
ralibus observantissime consecrat.*

HOFFMANNIANÆ DOMVS

Cultor sempiternus ac devotissimus

ERNESTVS GOTTHOLD. STRVVE,

Med. C. Primislavienfis Vcaro-Marchicus.

Plaudite Castalides! Salax̄ plaudite Musæ,
 Et pia carminibus jungite vota sacris!
 Plaudite, nec Phœbo timida præeunte silere
 Jubila; DOCTORI neclite terta novo,
 Victor enim, lauri meritoque decorus honore
 HOFFMANNVS, vestri spes Heliconis abit.
 Jam socius Phœbi, vestri Decus ordinis, addet
 Consilio vestris pondera multa bonis.
 Hoc igitur toti charum caput esto cohorti;
 Huic nunquam pigeat vota sacrasse Viro.
 At, mihi vobiscum quia par est causa precandi,
 Par quoque nostrarum summa maneto precum:
 Fausta sit HOFFMANNO laurus, sit purpura felix;
 Crescat honos, crescant nomina, duret amor.

*Paucis hisce Clarissimo atque doctissimo DO-
 MINO CANDIDATO honores Doctores
 meritiſſimos gratulari & obseruantiam su-
 am immortalem pie significare voluit.*

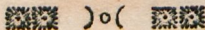
NICOLAVS BORRIES,

Hafn. Dan. Medic. C.

EN celsos felix mularum scandis ad orbis
 HOFFMANNE, & patriæ latus vestigia laudis
 Subsequeris: quæ vix proavus docuisset Apollo,
 Prodere festinas morbi præcepta fugandi.
 Sublimes igitur cathedras, felicia templa
 Ingredieris, magno conscendens omine Pindum.
 Hinc Tibi laeta cohors fructus minata laborum
 Plaudit & exsultans lucentes suspicit ortus:
 Te videt extantem reliquis, lumenque decusque
 Attonitis fulgore oculis adspectat. In illis
 Tu mihi concedes sedem, virtutis ut aurum
 Ex TE nosse queam magnique tropæa laboris.

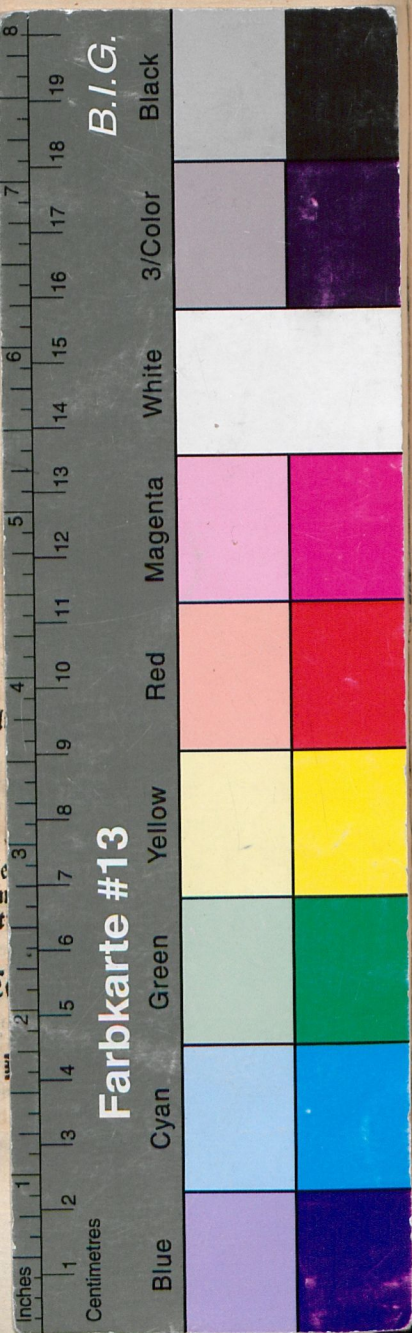
*His paucis gaudium suum exponere simulque prænobilit-
 ſimo Domino Candidato gratulari constituit.*

IOH. DAVID. MICHAELIS.

B.I.G.

Farbkarte #13

13

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
MORBI HYSTERICI
VERA INDOLE SEDE
ORIGINE ET CVRA

QVAM
CONSENSV
AMPLISSIMI ORDINIS MEDICI
PRÆSIDE

DN. FRIDERICO HOFFMANNO
ACADEMIÆ SENIORE ET FACVLT. MED.
h. t. DECANO.

PARENTE DEVOTE HONORANDO
PRO DOCTORIS GRADV
PVBLICÆ ERVDITORVN DISQVISIONI
SVBMITTIT

D. Mensis Julii Anni MDCCXXXIII.

AVCTOR
FRIDERICVS HOFFMANNVS,
HALLENSIS SAXO.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ
TYPIS IOHANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, ACAD. TYPOGR.

